

Nr 311.

Av herr **Strand**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.

I proposition nr 221 av den 29 mars 1946 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. I lagförslagets 1 § är under 1) angivet, att förlängd semester skall tillkomma den, som utfört »arbete under jord i gruva eller stenbrott». Det framgår av motiveringen till lagförslaget, att med uttrycket stenbrott allenast avses plats under jord, där sten för industriellt och därmed jämförligt ändamål brytes eller utspränges. Andra arbeten under jord, såsom t. ex tunnelsprängning eller tunnelgrävning, avses sålunda icke skola berättiga till förlängd semester på grund av lagen.

Vidare är enligt lagförslagets 1 § under 4) och 5) förlängd semester avsedd att tillkomma arbetstagare, som under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsättes i mörkrum, och arbetstagare, som utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne. I detta hänseende framhålles i motiveringen, att för att bestämmelsen skall gälla, arbetstagarer skall ha sådan befattning med röntgenapparat eller med radioaktivt ämne, att fara för inverkan är för handen.

Det förhåller sig så, att sprängningar och grävningar av underjordiska tunnlar för trafikleder, vatten och avlopp m. m. utföras inom städer, vid kraftverksanläggningar och annorstädes, där byggnation av större omfattning pågår. De arbetstagare, som sysselsätts med sprängning, grävning, lastning o. d. vid sådana arbeten under jord, äro i allt väsentligt att jämföra med arbetare i gruva eller stenbrott under jord i vad det avser arbetets svårighetsgrad. Man får härvid taga hänsyn till att arbetet i många fall pågår i flera år med samma arbetare. Arbetstagare vid sådana arbeten

förvärva sig nämligen allt efter hand yrkesvana att utföra tunnelarbeten och flyttas bl. a. på grund härav i stor utsträckning från det ena tunnelarbetet till det andra. Med anledning av den förflyttning av arbetsplatsen inom tunneln, som äger rum till följd av arbetets fortskridande, förekommer det ofta, att det vid tunnelarbete är mera primitivt ordnat med belysning och annat än på en mera stationär arbetsplats under jord. Vidare förekommer det, att arbetet utföres i skift, enär det många gånger brådskar med att få det färdigställt. Här nämnda förhållanden torde väl motivera, att tunnelarbetare av detta slag i semesterhänseende jämföras med dem, som utföra arbete under jord i gruva eller stenbrott. Att härutinnan behandla tunnelarbetarna på för dem oförmånligare sätt än arbetare i stenbrott måste framstå såsom en orättvisa.

Med avseende å de arbetstagare, som avses skola falla under de ovan nämnda punkterna 4) och 5) förhåller det sig så, att personalen vid karolinska sjukhusets och serafimerlasarettets röntgen- och radiumavdelningar, alldeles oavsett om den arbetar i mörkrum med framkallning av s. k. röntgenplåtar eller eljest inom avdelningarna, åtnjuter semester med minst 42 dagar årligen. Vid landstingens sjukvårdsanstalter är för biträdespersonalen föreskrivet, att befattningshavare, som övervägande tjänstgör vid röntgen- eller radiologisk avdelning och härvid utsättes för röntgen- eller radiumbestrålning eller övervägande tjänstgör i mörkrum, erhåller semester i 32 dagar årligen. För statens ovannämnda sjukhus äro bestämmelserna härom intagna i civila avlöningsreglementet, civila icke-ordinariereglementet och i kungligt brev den 26 juli 1940 med ändringar den 30 juni 1942. (Se statsliggaren för budgetåret 1945/1946, s. 546.) Beträffande biträdespersonalen vid landstingssjukhusen återfinnas de nyssnämnda föreskrifterna i kollektivavtal av den 26 november 1945 mellan landstingens centrala lönenämnd, såsom representant för landstingen, och Svenska kommunalarbetareförbundet, i vilket personalen är organiserad.

Enligt den nu föreslagna lagtexten har man med avseende på semesternas längd skilt på arbetstagare, som sysselsättes i mörkrum och arbetstagare, som utsättes för röntgenbestrålning eller strålning från radioaktivt ämne. En sådan åtskillnad avviker som synes mot vad som nu gäller vid sjukhusen med avseende å den nyssnämnda personalen. Möjligen kan den vara motiverad, om man icke under punkten 4) utan under punkten 5) hänför arbetstagare, som ha sin verksamhet vid sjukhusens röntgenavdelningar. Arbetet i mörkrummen vid dessa avdelningar och i mörkrummen vid företag, som industriellt eller hantverksmässigt framkalla plåtar och film i större eller mindre skala, skiljer sig nämligen avsevärt. Vid sjukhusen är arbetet i mörkrummen mycket intensivt. Arbetet å röntgenavdelningarna pågår praktiskt taget hela dagarna. Därav följer, att framkallningsarbetet i mörkrummen också måste pågå hela dagarna utan egentligt avbrott. I

annat fall skulle arbetet på avdelningen stoppas upp. Den i mörkrummen arbetande personalen, som av utbildnings- och andra skäl ej lämpligen kan växla i någon högre grad, kommer genom dessa arbetsförhållanden att få vistas i mörkrum praktiskt taget hela sin arbetsdag utan att ljus under tiden kan eller får tändas. Vid andra ovan nämnda företag hör det till undantagen, att arbetstagarna tillbringa någon längre tid i mörkrummen utan avbrott. De kunna där som regel utföra något arbetsmoment och därefter lämna mörkrummet, eller ock måste de ofta för kontroll av arbetet och dylikt tända ljus i mörkrummet. Härtill kommer, att mörkrumsarbetet vid dessa företag är ganska säsongbetonat. Det torde vara uppenbart, att sjukhusen i detta avseende intaga en sådan särställning, att det därför icke finnes anledning att genom lagstiftning bryta den praxis, som utvecklats sig, i det att mörkrumspersonalen i semesterhänseende jämställs med personalen vid röntgen- eller radiologiska avdelningen i övrigt.

I lagtexten har vid punkten 5) använts uttrycket »utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne». Därmed synes man ha avsett, att arbetstagare skall komma i åtnjutande av längre semester endast om det kan konstateras, att han i arbetet blivit utsatt för sådan strålning. Det torde vara uppenbart, att man genom en sådan formulering kan komma att stöta på bevisningssvårigheter, som kunna medföra, att arbetstagare, vilka redan nu åtnjuta längre semester, enligt lagen ej skulle vara berättigade därtill. Att så skulle kunna bliva fallet framstår så mycket tydligare om man tager hänsyn till den motivering, som beträffande punkten 5) anförts i propositionen. I civila avlöningsreglementet 55 § 4 mom. b) har rätten till längre semester uttryckts så, att tjänsteman, »vilken i sitt arbete handskas med röntgen eller radium», skall äga sådan rätt. Detsamma är också förhållandet i civila icke-ordinarie reglementet 52 § 2 mom. c). Det torde vara klart, att bestämmelsen i civila avlöningsreglementet lämnar rum för en vidare tillämpning än den i lagförslaget använda formuleringen. Det är redan omnämnt, att arbetstagare, som arbeta i mörkrum vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, anses inbegripna i denna bestämmelse. Den i lagförslaget använda formuleringen synes icke giva rum för den tillämpning, som sålunda förekommer vid nyssnämnda statliga sjukhus. Den måste därför anses alltför snäv. Härvid torde böra beaktas, att det knappast kan vara lämpligt, att staten i en lag inskränker vad som tidigare ansetts skäligt i ett reglemente för statens egna arbetstagare, ehuru lagen icke skall gälla för dem. De som icke arbeta i statliga företag böra principiellt icke intaga en sämre ställning blott och bart på den grunden. Den terminologi, som härutinnan använts i civila avlöningsreglementet, och den praxis, som utvecklats sig beträffande dess tillämpning, böra alltså få gälla även för denna lag.

På grund av det anförda hemställas, att riksdagen måtte besluta,

dels att i 1 § lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete beträffande punkten 1 får denna lydelse:

1) arbete under jord i gruva, stenbrott eller tunnel;

dels ock att punkten 5 i samma paragraf får denna lydelse:

5) arbete, i vilket arbetstagaren handskats med röntgen eller radium, däri inbegripet sysselsättning i mörkrum vid röntgenanläggning.

Stockholm den 25 april 1946.

Axel Strand.
